

Journal of Universal History Studies

Atatürk Dönemi Erzincan Valileri¹

Erzincan Governors of Atatürk Period

Submission Type: Research Article

Received-Accepted: 16.10.2020 / 26.11.2020

pp. 373-390

Journal of Universal History Studies (JUHIS) • 3(2) • December • 2020 •

Yusuf Ziya Keskin

Erzincan Binali Yıldırım University, Dr. Lecturer, Department of History, Erzincan, Turkey

Email: yzkeski@gmail.com

Orcid Number: 0000-0001-6275-7496

Ömer Faruk Kayser

Erzincan Binali Yıldırım University, Phd. Student, Social Sciences Institute, Erzincan, Turkey

Email: omerkayser92@hotmail.com

Orcid Number: 0000-0001-7838-3791

Cite: Keskin, Y , Kayser, Ö . (2020). Atatürk Dönemi Erzincan Valileri . Journal of Universal History Studies , 3 (2) , 373-390 . DOI: 10.38000/juhis.811688

¹ This article is analyzed by two reviewers and it is screened for the resemblance rate by the editor./Bu makale iki hakem tarafından incelenmiş ve editör tarafından benzerlik oranı taramasından geçirilmiştir.

* In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed./ Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

*This article has been prepared on the basis of the thesis with the same name./ Bu makale aynı isimli tez esas alınarak hazırlanmıştır.

Öz

Sözlükte vali “bir şeye çok yakın olan; yetkili kişi, yönetici” anlamındadır. Bu yönüyle vali, Türk devlet geleneğinde, idarenin başı olarak eyaletlerde ve şehirlerde asırlardır kamu bürokrasisinin en temel figürlerinden birisi olmuştur. Halkın devlet ile özdeşleştiği bu yapı, Osmanlı Devleti’nin son döneminde önemli bir değişim geçirerek, merkeziyetçi devlet anlayışının kurumsallaşmasında önemli bir rol oynamıştır. Tanzimat Dönemiyle başlayıp, ilerleyen süreçte zaman zaman yeniden yapılandırılan taşra bürokrasisinde, valiler merkezi yönetimin mutlak temsilcisi olmakla birlikte; siyasi, askeri ve ekonomik yetkileri oldukça sınırlandırılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla, taşra yönetimindeki mutlak merkeziyetçi yapı daha da artırılarak, yeni rejimin taşradaki en önemli temsilcileri, dolayısıyla da hedeflenen dönüşümün en önemli mümessillerinden birisi valiler olmuştur.

Bu makalede, cumhuriyetin ilanıyla başlayıp 1939 yılına kadarki süreçte Erzincan’da valilik yapan Hasan Faiz Bey, Ahmet Cevdet Bey, Mehmet Fevzi Bey, Ahmet Azmi Bey, Hasan Tahsin Bey, Ali Kemali Bey, Ahmet Muhtar Bey ve Mehmet Fahri Bey’in dönemlerinde yaşanan gelişmeler üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Erzincan, Valilik, Bürokrasi, Merkezi Yönetim.

Abstract

In the dictionary, the governor means “someone who is very close to something; the person in charge, the administrator.” In this aspect, the governor has been one of the most basic figures of the public bureaucracy in the Turkish state tradition, as the head of the administration, in the states and cities for centuries. This structure, which the people identified with the State, played an important role in the institutionalization of the centralist understanding of the state, undergoing a significant change in the last period of the Ottoman State. In the provincial bureaucracy, which has been restructured from time to time starting with the Tanzimat period and progressing, governors are the absolute representative of the central government, but; his political, military and economic powers are quite limited. With the establishment of the Republic of Turkey, the absolute decentralized structure in the provincial administration was further increased, and the governors became the most important representatives of the new regime in the province, and therefore one of the most important representatives of the targeted transformation.

In this article, the developments in the periods of Hasan Faiz Bey, Ahmet Cevdet Bey, Mehmet Fevzi Bey, Ahmet Azmi Bey, Hasan Tahsin Bey, Ali Kamali Bey, Ahmet Mukhtar Bey and Mehmet Fahri Bey, who were governors of Erzincan starting with the proclamation of the Republic until 1939, were emphasized.

Keywords: Erzincan, Governorship, Bureaucracy, Central Government.

Giriş

Osmanlıda valilik kurumunun tam olarak ne zaman ortaya çıktığı bilinmese de, XV. yüzyıldan itibaren bu yapı şekillenmeye başlamıştır. Başlangıçta devletin idarî sisteminin bir parçası olarak düzenlenmiş olan sancaklardan vilayete, sancakların yöneticisi olarak başlayan ve adına da beylerbeyi denen idareciden de valiye doğru bir değişim yaşanmıştır. Tanzimat'a kadar vali askerî bir görevliyken, bu tarihten sonra merkezileşme çabalarıyla sivilleşen, yetki alanları kimi zaman genişletilen kimi zaman da daraltılan bir yapı arz etmiştir (Değirmendere, 2015, s. 103-104).

Yavuz Sultan Selim döneminde 1514 yılında Erzurum beylerbeyliği kurulmuş, Erzincan ve Kemah sancakları birleştirilerek 1535'te Erzurum Beylerbeyliği'ne bağlanmıştır. Erzincan Kazası, 1642 tarihli avarız defterinde, Erzurum Vilayetine bağlı bir sancak şehri statüsündedir (İnbaşı, 2009, s. 191). Klasik dönemden 19. yüzyıla kadar bu idari yapı sürmüştür. Tanzimat öncesinde, Erzurum Vilayetine bağlı 14 sancaktan biri de Erzincan Sancağıdır (Sanal 2000, s. 19). 1835'te statüsü değiştirilerek Erzurum Vilayetine bağlı bir kaza olmuş, 1837'de yeni bir düzenleme ile kasaba olmuş, 1863'te ise yeniden sancak haline getirilmiştir. Tanzimat Dönemi ile başlayan geniş kapsamlı yenileşme sürecinde temel hedeflerden birisi idari taksimatın yapılandırılması olmuştur. Bu dönemde Erzincan Sancağı; Gercanis, Kemah, Kuruçay, Kuzucan, Ovacık, Mazgirt, Şiran ve Kelkit kazalarından oluşmuştur. Bu dönemde idari yapılanma sürecinde atılan en önemli adım, 1864 Vilayet Nizamnamesi olmuştur. Dönemin önemli devlet adamları Âli ve Fuat Paşalar, Mithat Paşa'nın Niş eyaleti valiliği dönemindeki uygulamaları esas almakla birlikte daha merkezîyetçi olan 1864 Vilayet Nizamnamesi'ni hazırlamışlardır (Gül, 2016, s. 134). Nizamnamenin yayınlanmasından sonra 1865'de Ovacık, Mazgirt ve Kuzucan kazaları, 1866'da Çarsacak ve Pertek Erzincan Sancağına bağlanmıştır. Eğin (Kemaliye) kazası 1882'de Mamüratıl'aziz (Elâzığ) vilayetinden alınarak Erzincan Sancağına bağlanmıştır. 1906-1907 tarihlerinde Erzincan Erzurum Vilayetine bağlı bir kaza, 1912'de Erzurum Vilayetine bağlı; Kemah, Kuruçay, Refahiye ve Pülümür kazalarından oluşan bir sancak statüsündedir. Erzincan 1915 tarihinden sonra bağımsız idare olunan mutasarrıflığa dönüştürülmüş, 1917'de tekrar sancak olarak Erzurum Vilayetine bağlanmıştır (Gül ve Başbüyük, 2011, s. 50).

Erzincan Sancağında: *Hurşid Paşa (1867-68)*, *Şefik Bey (1868-72)*, *Hurşid Paşa (1875-77)*, *Ali Rıza Bey (1877-78)*, *Tosun Paşa (1879-80)*, *Asaf Efendi (1880-81)*, *Haşim Paşa (1881-84)*, *Ardahanlı Hacı Hüseyin Paşa (1882-83)*, *Yanyalı Emin Bey (1884-88)*, *Ahmet Şevki Bey (1888-92)*, *Namık Bey (1892-96)*, *Asaf Paşa (1897-1902)*, *Tevfik Paşa (1903-04)*, *Mahmud Paşa (1904-08)*, *Yanyalı Şefik Bey (1908-09)* mutasarrıf olarak görev yapmıştır. Eski Belediye Binası, valilik konağı, Ziraat Bankası Binası, sağlık binaları, belediye kantarları, Refahiye ve Kuruçay hükümet binaları, Asaf Paşa'nın mutasarrıflığı döneminde yapılmıştır (Şahin, 1987, s. 208).

Erzincan Sancağının toplam nüfusu, 1902 yılı Erzurum Vilayet salnamesine göre 120.661 kişidir. Bu dönemde sancağa bağlı olan kazalar ise; Kemah, Refahiye ve Kuruçay'dır. 1914 yılına gelindiğinde Pülümür, Erzincan Sancağına bağlanmış ve kaza sayısı dörde çıkmıştır (Bulut, 1997, s. 56). Bu dönemde Erzincan'ın nüfusu, çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu yaklaşık 148.000 kişidir (Erdeha, 1975, s. 42). Erzincan'ın idari yapısı, 23 Nisan 1918 tarihinde müstakil bir liva olarak yeniden düzenlenmiştir.

Cumhuriyet Döneminde Erzincan Vilayetinin Oluşumu

1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, mülki idare yapılanmasını 10. maddede düzenleyerek "Türkiye coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet noktai nazaran vilâyetlere; vilâyetler kazalara münkasem olup kazalar da

nahiyelerden terekkiip eder” ifadesine yer vermiştir. Bu yeni yapılanmada livalar, idari teşkilatlanmadan çıkarılmıştır (Gül, 2016, s. 136). 20 Nisan 1924 tarihinde hazırlanan yeni anayasa, detaylı bir yapı arz etmesinin yanında, devlet yönetimi ve idari teşkilatlanmaya yeni bir boyut kazandırmıştır. Önceki anayasalardan farklı olarak yeni bir idari sistem ve rejim değişikliğini beraberinde getirmiştir (Gözler, 2018, s. 35). Türkiye Cumhuriyeti idari teşkilatlanmasında, vilayetler kazalardan, kazalar nahiyelerden, nahiyelerde kasaba ve köylerden oluşmuştur (1924 Anayasası, Madde 89). 1921 Anayasası ile vilayet idareleri üzerinde yapılan değişiklik, 1924 Anayasası’nda devam etmiştir. 18 Nisan 1924 tarihinde, 1426 sayılı “*Vilayet İdaresi Kanunu*” çıkarılarak, idari taksimat birimleri il, ilçe ve bucak olarak düzenlenmiştir. 1924 Anayasa’sı ile getirilen idari yapılanma, Tanzimat döneminden itibaren hedeflenen merkezîyetçi devlet anlayışını daha da güçlendirmiştir (Tamer, 1994, s. 15). Daha önce Erzurum vilayetine bağlı bir liva olan Erzincan, yeni idari teşkilatlanma ile vilayet olmuştur. Bu dönemde Türkiye Cumhuriyeti 74 vilayetten oluşan bir idari taksimata kavuşmuştur (Cavlak, 1990, s. 63).

Hasan Faiz Ergun (1884-1957), Erzincan Valiliği (1924-1926)

Hasan Faiz Bey, 1884’de Karnabat’da doğmuştur. Ahmet Tayyip Efendi ve Münire Hanım’ın oğludur (İBA, S.N:790, D:2). İstanbul nüfusu siciline kayıtlıdır (30-18-1-2 / 22-57-1). Babası Bolvadin Naipliği görevinde bulunmuştur. Karnabat Mektebi İptidaisinde, Filibe Mektebi Rüştüyesi’nde ve Mercan Mektebi İdadisi’nde okumuş, Mektebi Mülkiye’den pekiyi dereceyle mezun olmuştur (Baltaoğlu, 1992, s. 62-86). Arapça, Farsça, Fransızca ve Bulgarca dillerine hâkimdir (İBA S.N:790, D:2).

16 Ocak 1924’de Erzincan Valiliğine tayin edilen Faiz Bey, 19 Şubat 1924 günü görevine başlamıştır (BCA, 30-18-1-1/ 8-46-7). 30 Mayıs 1926 tarihine kadar Erzincan valiliği görevini sürdüren Faiz Bey’in maaşı beş yüz kuruş arttırılarak, sekiz bin kuruşa yükseltilmiştir (İBA, S.N:790, D.N:3b).

Hasan Faiz Ergun Döneminde Erzincan

29 Eylül 1924 tarihinde Gazi Mustafa Kemal’in Erzincan ziyareti sırasında Hasan Faiz Bey, Erzincan Valisidir (Kocatürk, 1999, s. 360). Gazi’yi, Vali Faiz Bey ile birlikte 8.Kolordu Komutanı Asım Paşa, Belediye Reisi Hakkı Bey ve Halk Fırkası mensupları karşılamıştır. Gazi, şehirde büyük bir coşku ile karşılanmış, belediye binasına ulaşan yolun iki yanında toplanan halk, Paşa’ya yoğun tezahüratta bulunmuştur. Faiz Bey’in davetiyle valilik ziyaret edilmiş, o gece Gazi Paşa’nın şerefine bir fener alayı da düzenlenmiştir. Gazi ve beraberindeki devlet erkânı bir gece Erzincan’da kaldıktan sonra Erzurum’a hareket etmiştir (Atatürk 3’üncü Ordu Bölgesinde, 1981, s. 55).

3.Ordu Müfettişliği Karargâhı önündeki bahçe, 1925 yılında inşası tamamlanarak Hasan Faiz Bey döneminde hizmete açılmıştır. “*Millet Bahçesi*” olarak adlandırılan bu bahçe, daha sonra yıkılmış ve yerine bir meydan düzenlemesi yapılarak “*Cumhuriyet Meydanı*” olarak hizmete açılmıştır (Akansel, 1999, s. 63). Bu dönemin en önemli ulaştırma çalışmalarından birisi olan Tayyare Cemiyeti’nin Erzincan şubesi, Hasan Faiz Bey döneminde 25 Mayıs 1925 tarihinde açılmıştır (Eren, 2019, s. 113). Yine Müftü Abdullah Bey ve Hacı Ali Bey Kütüphaneleri de bu dönemde hizmete açılmıştır. Daha sonra bu kütüphaneler bir caminin içerisine taşınmıştır (Akansel, 1999, s. 57).

Erzincan’a komşu olan Dersim Bölgesinde, aşiret yapısının yaygın olarak görüldüğü 1900’lü yılların başında kırk kadar aşiret yer almıştır. Seyit unvanlı yöresel liderler, aşiret üyeleri üzerinde katı bir dini-siyasi otorite oluşturmuş, bölgenin asayiş ve düzeni, feodal ilişkiler çerçevesinde şekillenmiştir. Sahip olduğu sert, çetin ve ulaşılması güç coğrafi yapısıyla bu bölge potansiyel isyan alanına dönüşmüştür. Osmanlı Devleti

döneminde birçok defa olaylar çıkmış, ancak yapılan müdahaleler problemi çözmekten ziyade kısa vadede ertelemeye sonuçlanmıştır. Bu süreç bölgede aşiretlerin, ağaların ve seyitlerin etkinliğini giderek artırarak feodal yapının devlet otoritesinin boşluğunu doldurmasına sebep olmuştur (Yeşilbursa ve Babaoğlu, 2016, s. 51). Dersim Olayları, alınan tüm tedbirlere rağmen, cumhuriyet döneminde de bölgede devlet otoritesini sarsmaya devam etmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Dersim bölgesindeki güvenlik problemlerini çözmek adına, bölgede yaşayan bazı aşiret liderleri ve mahiyeti, hükümetin çıkardığı bir kararname ile Erzincan bölgesinde çiftçiliğe uygun yerlere yerleştirilmiştir (BCA, 30-18-1-1/ 15-49-11). Yine bu dönemde bölgede yoğunlaşan Kürtçülük eylemleri sonrasında, Mehmet oğlu Kürt Hüseyin adında bir şahıs Kürtçülük faaliyetleri yürüttüğü ve silah kaçakçılığı yaptığı gerekçesiyle valilik tarafından tevkif edilerek İstiklal Mahkemesi'ne sevk edilmiştir (BCA, 30-18-1-1/ 14-48-5).

Faiz Bey döneminde, Gürcistan ve Ermenistan civarından gelen göçmenlerden bazıları, *Emval-i Metruke (terk edilmiş mallar)* gereği, hükümet kararıyla iskâna tabi tutulması kararlaştırılmıştır (BCA, 30-18-1-1/ 14-41-2). Erzincan Milletvekili Sabit Bey (Sağiroğlu) *Elaziğ-Dersim-Erzincan* karayolunun yapımına yönelik olarak Nafia Vekâleti'ne (Bayındırlık Bakanlığı) bir milyon lira tahsis için bir teklif sunmuş ve olumlu karşılanması sonrasında yol yapımına başlanmıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1 Mart 1925, s. 5). Yol yapımı için bütçe tahsisine ek olarak, *Vaskirt Çayı* ıslahı için bentlerin inşasına yönelik otuz bin lira, Nafia Vekâleti tarafından tahsis edilerek dere ıslahı projesi de uygulanmıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 11 Mayıs 1925, s. 23).

Faiz Bey döneminde eğitim yatırımları oldukça artmış, Özel İdare ve Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından eğitim kurumları inşa edilmiştir. Özel İdare tarafından 1924'te *Cimin Bucağı Merkez Okulu*, *Cimin Bucağı Radik Okulu*, *Cengice Bucağı Merkez İlkokulu* yaptırılmıştır. Yine 1925 yılında Özel İdare tarafından merkeze bağlı *Kiy Okulu*, Pülümür ilçesinde *Dereköy Okulu* inşa edilmiştir. Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından; 1924'te Kemah ilçesi *İhtik Okulu*, 1925'de Refahiye ilçesi *Altköy Okulu*, Kuruçay ilçesi *Erhami Okulu* ve Kuruçay ilçesi *Merkez Okulu*, 1926'da merkeze bağlı *Vakıf Brastik Okulu*, inşa edilmiştir. 1924 ve 1926 tarihleri arasında mülki ortaokulda öğrenci sayısı 34 kız ve 123 erkek olmak üzere toplam 157 kişidir. Yine aynı tarihlerde askeri ortaokulda toplam öğrenci sayısı ise 514 kişidir (Kemali, 1992, s. 370).

Ahmet Cevdet Ertuğrul (1875-1937), Erzincan Valiliği (1926-1927)

Ahmet Cevdet Bey 1878 yılında Turgutlu'da doğmuştur. Hüseyin Ağa ve Fatma Hanım'ın oğludur (İBA, S.N: 1110). İzmir Mektebi İdadisinden mezun olduktan sonra Mekteb-i Mülkiye-i Fünun-u Şahane'de yükseköğrenimini tamamlamış ve iyi dereceyle mezun olmuştur. İkinci sınıf kaymakamlık belgesi alan Cevdet Bey, Rumca ve Fransızca dillerini öğrenmiştir. 1934 yılında Soyadı Kanunu ile Ertuğrul soyadını almıştır (İBA, S.N:1110, D.N:2).

30 Mayıs 1926 tarihinde Erzincan Valiliğine naklen tayin edilen Ahmet Cevdet Bey, 1 Temmuz tarihinde görevine başlamıştır (BCA, 30-18-1-1/ 19-36-13). Erzincan Valiliği görevi 31 Temmuz 1927 tarihinde sona ermiştir (İBA, S.N:1110, D.N:3b).

Ahmet Cevdet Ertuğrul Döneminde Erzincan

1926 yılı Zafer Bayramı kutlamaları, Ahmet Cevdet Bey'in katılımı ve şehir halkının da meydana toplanmasıyla büyük bir coşku içerisinde gerçekleştirilmiştir. Büyük Taarruz'un canlı tanığı olan 3.Ordu Topçu Alayı Subayı Kemal Bey, büyük bir coşku ve heyecan içerisinde muharebeyi halka anlatmış, zafer kutlamalarına aynı renk katmıştır (Akansel, 1999, s. 84).

Bu dönemde Erzincan'ın Armudal-ı Kebir köyünden Nişan oğlu, 1299 (1883) doğumlu "Keork" ve Erzincan nüfusuna kayıtlı "Ermenak Şahinkaya" ismindeki kişiler vatandaşlıktan çıkarılmıştır (BCA, 30-18-1-1/ 19-29-17).

Ahmet Cevdet Bey döneminde de en fazla yatırım yapılan alan yine eğitim olmuş, İl özel idaresi ve Milli Eğitim Müdürlüğü ortaklığıyla birçok okul yapılmıştır. İl Özel İdaresi tarafından Kuruçay'da, 23 Nisan İlkokulu, Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından, Kemah ilçesi Tan ve Kerer Okulları yapılmıştır. Tan Okulu; iki bin lira bedelle kerpiç bina olarak, Kerer Okulu ise, iki bin beş yüz lira bedelle, yarım kâgir olarak inşa edilmiştir. Ayrıca Refahiye ilçesinde Divir Okulu köylülerin de katkısıyla, dört yüz lira bedelle yarım kâgir olarak inşa edilmiştir (Erzincan İlinde Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Eğitim, 1998, s. 23).

Bu dönemde Erzincan'da Mülki Ortaokul ve Askeri Ortaokul eğitim vermiştir. 1927 yılında Mülki Ortaokul'da 157 öğrenci, Askeri Ortaokul'da ise; 263 öğrenci öğrenim görmüştür. Ahmet Cevdet Bey döneminde Erzincan nüfusu yaklaşık 88.000 kişidir. Merkez nüfus; 21.535, Refahiye; 11.205, Kemah; 15.755, Kuruçay; 9336, Pülümür; 8957, Kiğı; 21677 kişi şeklindedir. Bu rakamlar Ali Kemali Bey tarafından istatistik kayıtları ve çalışmaları esas alınıp, aynı zamanda doğum oranları ile ölüm oranları da karşılaştırılarak tespit edilmiştir (Kemali, 1992, s. 370).

Mehmet Fevzi Daldal (1881-1946), Erzincan Valiliği (1927-1928)

Mehmet Fevzi Bey 1881 yılında Haymana'da doğmuştur. Haymana kazası mukavelat muharriri (noter) ve müderrisi, Daldal-zade Musa Mecidi Efendi ile Cenant Hanım'ın oğludur (İBA, S.N:1115), (Çankaya, 1954, s. 2). Haymana nüfus siciline kayıtlıdır. Haymana Mektebi İdadisi ve Ankara Mektebi İdadisi'nde eğitim görmüş, Mektebi Mülkiye'de yükseköğrenimini tamamlayarak iyi derece ile mezun olmuştur. Fransızca ve Ermenice lisanlarına hâkimdir (İBA, S.N:1115, D.N:2).

Naklen tayin ile 11 Ağustos 1927 tarihinde Erzincan Valiliğine atanan Mehmet Fevzi Bey, 4 Nisan 1928'de buradaki görevinden ayrılmış ve Erzurum valiliğine naklen tayin edilmiştir. Erzincan valiliği döneminde yapılan zamlarla maaşı altı bin kuruşa çıkarılmıştır (İBA, S.N:1115, D.N:3b).

Mehmet Fevzi Daldal Döneminde Erzincan

Mehmet Fevzi Bey, sekiz ay gibi çok kısa sayılabilecek bir zaman diliminde Erzincan Valiliği görevini icra etmiştir. Dolayısıyla Mehmet Fevzi Bey'in Erzincan Valiliği dönemi ile ilgili kayıtlarda fazla bilgiye ulaşılamamıştır.

Mehmet Fevzi Bey döneminde, Erzincan Hapishane Müdürü Şerif Bey ve Vakıflar Müdürü Sait Bey'in, Kurtuluş Savaşı döneminde gösterdikleri gayretlere karşılık, kendilerine İstiklal Madalyası verilmesi için Başbakanlığa talep yazısı yazılmıştır (BCA, 30-10-0-0/ 196-342-18). Şehrin önemli mekânlarından birisi olan bilinen Gazi Paşa Mektebi (Taş Mektep), bu dönemde İl Özel İdaresi tarafından üç bin lira bedelle yaptırılmıştır (Akansel, 1999, s. 145). Bu yapı 1939 Büyük Erzincan Depremi'nde yıkılmıştır.

Önceki dönemlerde olduğu gibi eğitim alanında yatırımlar bu dönemde de devam etmiştir. İl Özel İdaresi tarafından 1928 tarihinde Cengice Bucağı Kismikör Okulu iki yüz elli lira bedelle kerpiç bina olarak yaptırılmış, bu yapı daha sonra Milli Eğitim Müdürlüğüne devredilmiştir. Yine İl Özel İdaresi tarafından, Kemaliye'de 1927 yılında Apçağa Köyü İlköğretim Okulu, 1928 yılında Topkapı İlköğretim Okulu ve Dutluca Köyü İlköğretim Okulu, Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından da Yalnızbağ İlkokulu iki bin lira bedelle kerpiç bina olarak yaptırılmıştır. Bu dönemde Mülki Ortaokul ve Askeri Ortaokul da aktif olarak eğitimine

devam etmiştir. Askeri ortaokulun mevcudu; 459 öğrenci ve 22 öğretmen, mülki ortaokulun mevcudu ise; 183 öğrenci ve 6 öğretmendir (Kemali, 1992, s. 370).

Ahmet Azmi Heper (1878-1937), Erzincan Valiliği (1928)

Ahmet Azmi Bey, Midilli adasında bulunan Kolonya kasabasında 1878'de doğmuştur. Selim Bey ve Behane Hanım'ın oğludur (İBA, S.N:985). Ayvalık nüfus siciline kayıtlıdır. Lise eğitimini Midilli Mektebi İdadi Mülkiyesi'nde tamamladıktan sonra, Mektebi Hukuk'ta yükseköğrenimini sürdürmüş, 2 Ağustos 1899'da iyi dereceyle mezun olmuştur (İBA, S.N:985, D.N:2).

Ahmet Azmi Bey'in ilk valilik görev yeri Erzincan olmuştur. Bu görevi öncesinde memuriyet, polislik, öğretmenlik ve kaymakamlık gibi görevlerde bulunmuştur. 19 Şubat 1928'de karamame usulüyle Erzincan Valiliğine tayin edilmiş, 6000 kuruş maaşla 4 Nisan 1928'de görevine başlamıştır. Ahmet Azmi Bey, Erzincan'da yaklaşık olarak yedi ay valilik görevinde bulunduktan sonra, 12 Kasım 1928'de Sinop Valiliğine tayin edilmiştir (İBA, S.N:985, D.N:3). Erzincan Valiliği, Ahmet Azmi Bey'in çalışma ve memuriyet hayatındaki tek doğu görevi olmuştur (İBA, S.N:985, D.N:14).

Ahmet Azmi Heper Döneminde Erzincan

Mehmet Fevzi Bey gibi Ahmet Azmi Bey'in de Erzincan valiliği çok kısa sürmüştür. Dolayısıyla bu kısa dönemle ilgili olarak kayıtlarda fazla bir bilgiye ulaşılamamıştır. Sadece özel idare bütçesinde artışa gidilmesine yönelik valiliğin bir talebi olmuş, bu talep sonrasında özellikle eğitim kurumlarının ödeneklerinin artırılmasına yönelik olarak 15 Haziran 1928 tarihli bir karamame yayımlanmıştır (BCA, 30-18-1-1/ 29-37-13).

Hasan Tahsin Bayath (1877-1935), Erzincan Valiliği (1928-1930)

Hasan Tahsin Bey, 1877'de Bor/Niğde'de doğmuştur (Baltaoğlu, 1992, s.285). Bölgenin ileri gelenlerinden çiftçi Hamid Bey ve Emetullah Hanım'ın oğludur. İlk ve orta eğitimini Bor Rüştüyesi'nde, lise eğitimini mülkiyenin idadi kısmında tamamladıktan sonra 1900 yılı Ekim ayında, Mektebi Mülkiye'den mezun olmuştur.

Hasan Tahsin Bey, 1926 Nisan ayında İstanbul vali yardımcılığına atanmış ve burada üç yıl görev yapmıştır. Dâhiliye Vekâletinin 05.11.1928 tarihli kararıyla Erzincan Valiliğine tayin edilmiştir (BCA, 30-18-1-2/ 1-1-3). Erzincan Valiliği, Hasan Tahsin Bey'in ilk valilik görevi olmuştur. Erzincan'da 1 yıl 3 ay görev yapmış ve 1930 Eylül ayında Ordu Valiliğine atanmıştır (Çankaya, 1954, s. 834).

Hasan Tahsin Bayath Döneminde Erzincan

Bu dönemde Erzincan'ın idari yapılanmasında önemli bir değişiklik yapılarak Erzincan'a bağlı olan Nazimiye kazası, Elaziz iline bağlanmıştır. Nazimiye Kazası'nın Elaziz iline yakın olması, kış aylarında ulaşımı zorlayacak geçitlerin burada bulunmaması, ulaşımın daha kolay ve hızlı yapılmasına olanak sağlaması gerekçeleri ile Dahiliye Vekâleti tarafından Nazimiye kazasının Erzincan ilinden ayrılarak Elâziğ iline bağlanmasına 14 Nisan 1929 tarihinde karar verilmiştir (BCA, 30-11-1-0/ 47-11-4).

Mehmet Fevzi Bey döneminde Erzincan Hapishane Müdürü Şerif Bey ve Vakıflar Müdürü Sait Bey'e İstiklal Madalyası verilmesine yönelik yapılan talep, Hasan Tahsin Bey döneminde olumlu sonuçlanmıştır. Millî mücadele dönemindeki üstün gayretleri ve hizmetlerinden dolayı, Şerif Bey ve Sait Bey

istiklal madalyası ile ödüllendirilmiştir. Yine bu dönemde Erzincan'ın Refahiye kazasında şiddetli bir deprem olmuş, onlarca bina bu depremde zarar görmüştür (BCA, 30-10-0-0/ 196-342-18).

Ali Kemali Aksüt (1882-1963), Erzincan Valiliği (1930-1932)

Ali Kemali Bey 1882 Yanya/Selanik doğumludur (İBA, S.N: 938). İslam Ansiklopedisi doğum tarihini 1884 olarak vermiştir (Akpınar, 1989, s. 298). İbrahim Ağa ve Melike Hanım'ın oğludur. İlkokul eğitimine Yanya Fezziyye İptidaisi'nde başlamış, 1908'de Mektebi Mülkiye-i Şahaneyi iyi derece ile bitirmiştir. Mektebi Mülkiye'de okuduğu dönemde, Türkçenin dışında; Fransızca, Rumca ve Arapça lisanlarını da öğrenmiştir (İBA, S.N:938, D.N:2). Ali Kemali Bey, Ulviye Hanım ile evlenmiş, bu evlilikten üç kızı (Nermin, Nesrin ve Pervin) ve bir oğlu (Halidun) olmuştur (İBA, S.N:938, D.N:19).

Ali Kemali Bey, yaklaşık iki yıl Ordu Valiliği yaptıktan sonra 24 Temmuz 1930 tarihinde Erzincan Valiliğine atanmıştır (İBA, S.N: 938, D.N:3). Erzincan'daki valilik görevi iki yıl sürmüş ve 15 Mayıs 1932'de Bayezit (Ağrı) Valiliğine tayin edilmiştir. Bayezit Valilik görevini 1 yıl sürdürdükten sonra 22 Haziran 1933'de Bilecik Valiliğine atanmıştır (İBA, S.N: 938, D.N:3b). Bilecik Valiliği Ali Kemali Bey'in kamu hayatındaki son görevdir. 1 Ekim 1934 tarihinde emekliliğe sevk edilmiştir (İBA, S.N: 938, D.N:6).

Ali Kemali Aksüt Döneminde Erzincan

Ali Kemali Bey döneminde en önemli gelişmelerden bir tanesi, iletişimin en önemli araçlarından birisi olan telefonun ikmaliyle birlikte Erzincan'ın şehirlerarası haberleşmesinin başlamıştır. Erzincan-Erzurum illeri arasında telefon şebekesi kurularak telefon haberleşmesine başlanmıştır (BCA, 30-10-0-0/ 159-116-10). İdari taksimatta yapılan değişikliklerle, Erzincan Kiği kazasına bağlı Çönek, Kemah kazasına bağlı Hogus ve Pülümür kazasına bağlı Deşt köylerinde bu isimlerle birer nahiye kurulmuştur (BCA, 30-11-1-0/58-29-20).

Ali Kemali Bey'in görev yaptığı döneminde Erzincan'da bir dikiş yurdu açılmıştır. Vali Bey'in eşi Ulviye hanımında iştirak ettiği açılış törenine ilin önde gelenleri, bazı öğreticiler, orta öğrenimdeki öğrencilerinin bir kısmı ve ordu mensupları katılmıştır. Aynı dönemde şehirde ipek böcekçiliği okulu da açılmıştır (Akansel, 1999, s. 34). Ali Kemali Bey döneminde ilde: 6 İlkokul, 1 Askeri okul, 1 Askeri lise hizmet vermiştir. Bu yıllarda ilde sivil lise eğitimi verecek bir okul bulunmadığından, ortaokul sonrasında eğitimini sürdürmek isteyen öğrenciler Erzurum, Sivas ve Trabzon gibi şehirlere gitmek zorunda kalmıştır. Bu dönemde mülki ortaokulda 167 erkek ve 24 kız öğrenci eğitimini sürdürmüştür (Kemali, 1992, s. 23).

Ali Kemali Bey'in Erzincan'da görev yaptığı dönemde, Vaşgirt köyünde bir un fabrikasının bulunduğuna yönelik kayıtlar olsa da, fabrikanın ne zaman kurulduğu ve ekonomik faaliyetleriyle ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bu fabrika binası, 1939 Büyük Deprem'de ağır hasar görmeden ayakta kalabilen nadir binalardan birisi olmuştur (Akansel, 1999, s. 143).

Ali Kemali Bey ile ilgili olarak hatıratlarda ilginç bilgiler de yer almaktadır. Bu kayıtlardan birisi, Ali Kemali Bey'in şehir halkı arasında "*Kazıklı Vali*" olarak anıldığına dair hatıratır. Bu dönemde yaşadığı iddia edilen olayda; Refahiye, Kelkit ve diğer yakın yerleşim alanlarından gelen kağrı arabalarının tekerleri, ses çıkarmaması için yağlanmış. Bir vatandaşın kağrısı, yağ bulamadığı için yağlanmadan, vali konağının yakınından gürültülü bir şekilde geçmiştir. Ali Kemali Bey bu sestense oldukça rahatsız olmuş ve o günden sonra o geçiş yollarından kağrı arabalarının geçişini engellemek için o bölgeyi ağaçlandırmış. Bu olaydan sonra halk arasında Ali Kemali Bey'in adı "*Kazıklı Vali*" olarak anılır olmuş. Yine Ali Kemali Bey, o zamana kadar

Erzincan'da hiç görülmemiş bir uygulama ile kurban bayramı vesilesiyle bir araya gelen halkın huzurunda deve kestirmiş ve ahaliye dağıttırması. Ali Kemali Bey daha sonraki yıllarda “*Deve Kesen Vali*” olarak da anılmıştır (Kaya, 2012, s. 43).

Cumhuriyetin yedinci yılı Vali Ali Kemali Bey'in katılımıyla büyük bir coşku ile kutlanmıştır. Ali Kemali Bey'in haricinde kutlamalara Belediye Reisi Hakkı Altınok ve 3. Ordu Müfettişi Orgeneral İzzettin Bey'de katılmıştır (Akansel, 1999, s. 86).

12-13 Aralık 1930 tarihlerinde Erzincan'da sekiz, Refahiye'de on bir ve Kuruçay'da hafif ve şiddetli mahiyette depremler yaşanmıştır. Zerker nahiyesinin Meliler karyesinde yıkılan bir evin enkazı altında kalan bir kız çocuğu ölmüş, bir kadın yaralanmıştır. Refahiye'nin Golçak karyesinde üç ev ve ahırın yıkılması sonucu hayvanlar telef olmuş, Mebler köyünde enkaz altından yaralı olarak kurtarılan bir kadın vefat etmiştir. Depremin yaralarını sarmak için Erzincan valiliğinin merkezden istediği mali yardım, bütçe yetersizliği dolayısıyla karşılanamamış, sadece Kızılay Merkez Müdürlüğünden 9000 lira gönderilebilmiştir (BCA, 30-10-0-0/119-838-16). Erzincan'da 10 Nisan 1931'de büyük bir sel felaketi yaşanmış, sel yollarda tahrifata sebep olmuştur. Merkezde su baskınları yaşanmış, ayrıca yaşanan kar fırtınası dolayısıyla yollar kapanmıştır ((BCA, 30-10-0-0/117-819-3). Ali Kemali Bey kendi kaleme aldığı eserinde, dönemindeki kültürel faaliyetlere yönelik bilgilere de yer vermiştir. 30 Nisan 1931'de fırka kumandanı Halis Paşa ve Erzincan Müftüsü Mehmet Sadık Efendi ile Yalnızbağ köyüne yaptıkları ziyarette, bir arkeolojik araştırma yaparak dört mezar tespit etiketlerini aktarmıştır (Kemali, 1992, s. 285).

Ahmet Muhtar Bey (1878-1935), Erzincan Valiliği (1932-1933)

Ahmet Muhtar Bey, 1878'de (1294) İstanbul'da doğmuştur. İstanbul nüfus siciline kayıtlıdır (İBA, S.N:2556, D.N:2). Babası Hacı Süleyman Efendi, Harbiye Nezareti Muhaberat Dairesi 1. Şube Müdür Muavinlerinden “İzzetlü” namıyla tanınmıştır (Çankaya 1954:815). Ortaokul eğitimini Medrese-i Ebediye'de, lise eğitimini İstanbul Mektebi İdadisinde (Vefa Lisesi) tamamlamıştır. Mektebi Mülkiye'den 1899 yılı Temmuz ayında iyi dereceyle mezun olmuştur. İyi derecede Fransızca ve Arapça dillerini öğrenmiştir (İBA, S.N:2556, D.N:2).

Ahmet Muhtar Bey'in memuriyet hayatındaki ilk valilik görevi Bayezit Valiliği olmuştur. Yaklaşık 1 yıl bu görevi sürdürdükten sonra, 13 Nisan 1932'de Erzincan Valiliğine tayin edilmiştir. Buradaki görevine 31 Mayıs 1932 tarihinde başlayan Ahmet Muhtar Bey, Erzincan'da yaklaşık olarak 1,5 yıl görev yapmıştır. Erzincan Valiliğinden sonra, 6 Aralık 1933'de Çankırı Valiliğine tayin edilmiş ve buradaki görevine 20 Ocak 1934'de başlamıştır (İBA, S.N:2556, D.N:3). Ahmet Muhtar Bey'in Çankırı Valiliği kamu hayatındaki son görev yeri olmuştur. Çankırı'da yaklaşık 8 ay görev yaptıktan sonra görülen lüzum üzerine 26 Eylül 1934'de İç İşleri Bakanlığı tarafından emekliye ayrılmıştır (İBA, S.N:2556, D.N:3b).

Ahmet Muhtar Bey Döneminde Erzincan

Erzincan'da eğitim kurumlarının sayısı bu dönemde oldukça artmıştır. Bu tarihler de Erzincan'da 55 medrese, 1 sivil rüştiye, 119 ilkokul, 5 ortaokul hizmet vermiştir (Kemali, 2016, s. 387). Tatbikat-ı Ameliye (Ziraat Mektebi), Erzincan ve çevresinde zirai faaliyetleri geliştirmek amacıyla, Birinci Beş Yıllık Sanayi Kalkınma Planı çerçevesinde bu dönemde açılmıştır (Erzincan İlinde Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Eğitim, 1998, s.24). Yine bu dönemde Erzincan'da Halkevi de açılmıştır (Yavuz, 2017, s. 143). Halkevlerinin sayısı 1935 yılına kadar 4'e ulaşmış, 54 tane de halk odası açılmıştır (Temizhan, 2006, s. 53). Başka bir kaynakta ise Erzincan'da milli eğitim kuruluna bağlı halk odası olmadığı ancak Cumhuriyet Halk Partisi kuruluna bağlı

halkevleri olduğu ve bunların da kitaplık sayısının şehirlerde 3, köylerde 1 adet olduğu bilgisi vardır (Titiz, 2012, s. 79). Sözlü tarih çalışmalarında ise Halkevinin Erzincan'da sadece 1 dükkân da faaliyet yürüttüğü bilgisi yer almaktadır (Kaya, 2012, s. 127).

Ahmet Muhtar Bey döneminde, askeri ortaokul binasının eksikleri ve fiziki şartlarının yeterli olmaması gerekçe gösterilerek, tamirâtı ve yenileme yapılması için Başvekâlet Muamelat Müdürlüğüne müracaat edilmiştir. Başvekâlet'in 20 Temmuz ve 518 sayılı yazısı ile okulun yeniden yaptırılması kararı alınmıştır (BCA, 30-18-1-2/ 30-56-5).

Yine Ahmet Muhtar Bey döneminde de Erzincan il sınırlarının idari taksimatında değişiklikler olmuştur. Alınan kararlar, Kuruçay ilçesine bağlı olan Gezge, Eskikonak, Gavuryurdu, Diyolar, Halitler ve Kabullar köyleri Refahiye kazasına bağlanmıştır (BCA, 30-11-1-0/ 77-12-20). Refahiye kazası Zevker nahiyesine bağlı Menden Köyü'nün, heyelan tehlikesine maruz kalmasından dolayı, 16 hane 123 nüfustan oluşan köy halkının, bu köye bir kilometre uzaktaki Sarıtaş harman yerine nakledilmesi kararlaştırılmıştır (BCA, 30-18-1-2/ 33-2-20).

Ayrıca Erzincan'a bağlı Kiğı kazasının, Erzurum'a bağlanmasına yönelik olarak Kiğı Belediye Meclis Üyeleri'nden Dâhiliye Vekâletine bir başvuru yapılmıştır. Buna yönelik olarak yapılan yazışmalara ve telgraf haberleşmesine rağmen Dâhiliye Vekâletinin görüşü olumsuz olmuştur. Kararda; Kiğı merkezinin Erzurum'a 28,5 saat, Erzincan'a ise 22 saat mesafede olması, Kiğı-Erzurum yolunun Nafia Vekâleti tarafından henüz inşa edilmemesi ve Kiğı ticaretinin tamamına yakınının Erzincan, Pülümür ve Elaziz üzerinden yapılması gerekçe gösterilerek, bu talebin tasvip edilmediği ifade edilmiştir (BCA, 30-10-0-0/ 66-441-4).

Bu dönemde de asayiş ve güvenliği tehdit eden Kürtçülük olayları yaşanmaya devam etmiştir. Erzincan-Dersim sınır mevkiinde yer alan Mercan Boğazında beş çeteci yakalanmıştır. Kürt çetelerinin gözcüleri olduğu ortaya çıkan bu beş kişinin, iskân kanununun üçüncü maddesine göre batı vilayetlerine sevk edilmeleri ve orada iskâna tabi olmaları, Dâhiliye Vekâletinin 11.06.1933 tarihli yazısı ile kabul edilmiştir. Mustafa oğlu Mehmet, Ali oğlu Ali, Mehmet, Süleyman ve Cemil isimli şahısların, bu karar neticesinde batı illerine sevk ve iskân kararı alınmıştır (BCA, 30-18-1-2/ 38-51-2).

Mehmet Fahri Özen (1887-1961), Erzincan Valiliği (1933-1939)

Mehmet Fahri Özen, Trabzon'da 1887'de doğmuştur. Hacı Mustafa Efendi ve Hacer Hanım'ın oğludur (İBA, S.N:900). Hopa nüfus siciline kayıtlıdır. Ortaokulu Arhavi Mektebi Rüştiyesi'nde, lise öğrenimini İstanbul İdadisi'nde tamamlamış, 1910 yılında Mektebi Mülkiye'den iyiye yakın derece ile mezun olmuştur. 22 Ağustos 1911 (9 Ağustos 1327) tarihinde memuriyet görevine başlamıştır. Mehmet Fahri Bey Türkçenin dışında iyi derece ile Fransızca, Arapça, Acemce (Farsça), Lazca ve Ermenice öğrenmiştir (İBA, S.N:900, D.N:2).

Mehmet Fahri Bey'in Siirt Valisi olduğu sırada yaşanan suikastın siyasi mahiyette olduğunun anlaşılması, altı aya yakın bir süre vekâlet emrine alınmasına sebep olmuştur. Daha sonra 6 Aralık 1933 tarihinde aylık dokuz bin kuruş maaşla Erzincan Valiliği'ne atanmıştır (BCA, 30-18-1-2/ 41-86-14). Erzincan'da maaşı üçüncü sınıf valilik kıdemi gereğince bin kuruş artırılarak on bin kuruşa yükseltilmiştir. Erzincan'da yaklaşık olarak 5,5 yıl görev yapan Mehmet Fahri Bey, Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1935 Kurultay'ında, valilerin aynı zamanda partinin il başkanı olması kararı ile (Ahmad, 2014, s. 82) iki yıla yakın Erzincan'da Cumhuriyet Halk Partisi İl Başkanlığı da yapmıştır. 13 Mayıs 1939'da Malatya Valiliği'ne tayin

edilmiş, maaşı da iki bin beş yüz kuruş arttırılarak on iki bin beş yüz kuruşa yükseltilmiştir (İBA, S.N:900, D.N:3). Mehmet Fahri Bey'in memuriyetteki son görev yeri Malatya Valiliği olmuştur. Malatya'da yaklaşık üç yıl görev yaptıktan sonra emekliye ayrılmıştır (İBA, S.N:900, D.N:3b).

Mehmet Fahri Özen Döneminde Erzincan

Erzincan'da ilk halkevi 24 Şubat 1933 tarihinde açılmış (Toksoy 2007:42), Mehmet Fahri Bey döneminde de halkevi ile ilgili çalışmalar şehirde yoğun olarak devam etmiştir. Bu yıllarda şehirde Ankara Otelı olarak hizmet veren bina halkevine devredilerek tadilata başlanmıştır (Akansel, 1999, s. 129). Zamanla bu halkevi inşaatına ve yaptıkları faaliyetlere destek olmak amacıyla Bakanlar Kurulu kararınca yardımlar yapılmıştır. 1937 yılında, Erzincan Halkevi inşaatı ve faaliyetlerinde kullanılmak üzere Cumhuriyet Halk Partisi İl Başkanlığı adına altmış bin kuruş yardım tahsis edilmiştir (BCA, 30-10-0-0/ 79-523-6). 1938 yılına gelindiğinde, çıkan yangında harap olup sonrasında da yıkılan *Şerefiye Mektebi*'nin yerine yeni bir halkevi daha inşa edilmiştir.

Bakanlar Kurulu'nun 17.04.1934 tarihinde aldığı kararla, Erzincan'ın idari taksimatında değişiklikler yapılmıştır. Kuruçay kazasına bağlı; *Gerne, Mezreihan, Çiçekali, Eskikoçgeri* köyleri bu kazadan alınarak, Refahiye kazasına bağlanmıştır (BCA, 30-11-1-0/ 85-9-16).

Ağustos 1934'de Erzincan merkeze bağlı Esesi nahiyesine bağlı köylerde, şiddetli dolu ve yağmur yağışı yaşanmıştır. Esesi, Gitmana, Has, Payık, Palanka, Sipyatağı, Karmalı, Aggi, Gecurdek, Cerme, Zara köylerinde saat 13 civarında yağın dolu ve yağmur sebebiyle sel felaketi yaşanmış, harmanları sel götürmüş, ayrıca sebze ve meyvelerde dolu hasarı yaşanmıştır (BCA, 30-11-1-0/ 117-821-9).

Mehmet Fahri Bey'in Erzincan valiliği sırasında, devlet erkanının önemli isimleri şehri ziyaret etmiştir. Erzurum'dan hareket eden Başvekil İsmet İnönü, 31 Temmuz 1935 tarihinde Tercan'a uğradıktan sonra akşam saatlerinde Erzincan'a gelmiştir (BCA, 30-10-0-0/ 13-75-7). Başvekil İnönü'yü, Vali Mehmet Fahri Bey ile ordu mensupları karşılamıştır. Başvekil' in bu seyahati esnasında Erzincan'ın önemli gezi ve piknik alanlarından olan Çağlayan Şelalesi ve mesire alanını ziyaret edilmiş, daha sonrada Vali Mehmet Fahri Bey ve Belediye Başkanı Hakkı Altınok makamlarında ziyaret edilmiştir. Başvekil İnönü bu ziyaret esnasında vali ve belediye başkanından ilde yeni bir halkevi yapılmasını da istemiştir (Cumhuriyet, 01.08.1935, s. 3). Başvekil bir günlük seyahati sonrasında şehirden ayrılmıştır. Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras 2 Ağustos 1935 tarihinde, Bayındırlık Bakanı Ali Çetinkaya'da 7 Eylül 1935 tarihlerinde Erzincan'ı ziyaret etmiştir (Akansel, 1999, s. 142).

Bu dönemde; Gümüşhane vilayeti *Perek* köyünden Mehmet oğlu İbrahim, Hüseyin oğlu Tahir, Mevlut oğlu Halil, Akif oğlu İsmail ve Kerim, Bilal oğlu Salih, Numan oğlu Hakkı, Aziz oğlu Hasan, İsmail oğlu Hüseyin, Recep oğlu Nezir, Ahmet oğlu Esat, Nezir oğlu Ali ve Hüseyin isimli şahıslar, topraksızlık ve geçim darlığı nedeniyle, aileleriyle birlikte 2510 sayılı kanunun 13.maddesine göre Tercan kazasına yerleştirilmiştir (BCA,30-18-1-2/57-62-14). Yine aynı tarihlerde Gümüşhane *Zimon* Köyü sakinlerinden Temel oğlu Hüseyin, Tufan oğlu Kazım ve Kazım oğlu Ferhat isimli şahıslar da benzer sebeplerden dolayı aileleriyle birlikte Tercan kazasına yerleştirilmiştir (BCA, 30-18-1-2/ 57-62-13).

1935'de Vali Mehmet Fahri Bey'in öncülüğünde, belediye binasının önünde yerli malları haftası kutlanmıştır. Kutlamalara, esnaf demekleri, kunduracılar, tuhafiyeciler, aktarlar ve manifaturacılar katılmışlardır (Akansel, 1999, s. 95). Aynı yıl Erzincan'da önemli bir sanayi hamlesi gerçekleştirilerek, şehirde un fabrikası kurulmuştur. Erzincanlı tanınmış tüccarlardan olan ve İstanbul'da ikamet eden Halis Boyacıoğlu,

Tercan kazasında modern bir un fabrikası kurmak için müracaatta bulunmuştur. Maliye Vekâletinin 6 Kasım 1935 tarih ve 25493/153 sayılı yazısıyla yatırımın uygunluğunu onaylamıştır (BCA, 30-18-1-2/ 59-85-12).

24 Ağustos 1936 tarihinde, Atatürk'ün himayesinde İstanbul'da toplanan üçüncü dil kurultayı dolayısıyla, Erzincan'da bu kurultaya uygun faaliyetler yapılmıştır. Bu süreçte yapılacakları gösteren 4 maddelik faaliyet sunumu (1- Kurultayın fotoğraflarını içeren sergi tertiplenmesi ve halkın duygularını içeren telgraflar çekilmesi 2- Şehir meydanında, radyo yayını ile kurultayın açılışının ve konuşmaların halka dinletirilmesi, 3- Kurultay ile ilgili konferanslar düzenlenmesi, 4- Kurultayın sürdüğü dönemde şehrin bayraklarla süslenmesi) Mehmet Fahri Bey ve Halkevi başkanı imzasıyla Cumhuriyet Halk Partisi Genel sekreterliğine bilgilendirme yazısı gönderilmiştir (BCA, 490-1-0-0/ 1167-100-2). Bu kutlamalar zaman zaman şehirde devam etmiştir.

1930'lu yıllarda Dersim'de giderek artan asayişsizlik, sınır ili olan Erzincan ve mülki idare açısından önemli bir problem olmaya devam etmiştir. Dersim'de yaşanan olayların Erzincan mıntukasına sirayet etmesi, eşkıyalık faaliyetleriyle bu bölgede hırsızlık, cinayet gibi olayların artması il idarecilerinin olaylarda etkin mücadele etmesini zorunlu kılmıştır. Dersim'de ayaklanmalara önderlik eden Seyit Rıza ve beraberindeki Hüseyin ve Battaloğlu adındaki iki şahıs, 11 Eylül 1937'de Erzincan jandarma komutanlığına teslim olmuştur (BCA, 30-10-0-0/ 111-745-20), (Cumhuriyet, 13.09.1937:1). Aralık 1937'de, Dersim bölgesinde zor şartlarda yaşayan halkın bir kısmının Erzincan'da ziraata uygun hazine arazilerine yerleştirilmesi, ayrıca ihtiyaç duyacakları konut, zirai alet ve hayvan ihtiyaçlarının karşılanmasına karar verilmiştir (BCA, 30-10-0-0/110-738-8). Dördüncü Umum Müfettişi olarak Erzincan'ı ziyaret eden Abdullah Alpdoğan, Erzincan'ın coğrafi yapısı ve iklim şartlarının uygun olması sebebiyle burada bir zirai hapisane kurulmasına yönelik bir rapor hazırlamıştır (BCA, 30-10-0-0/ 72-470-5).

İdari bölünmede 1937 yılı içerisinde yine değişikliğe gidilmiş, Erzurum iline bağlı olan Tercan kazası ile Elazığ'a bağlı olan Kemaliye (Eğın) kazası Erzincan'a bağlanmıştır (BCA, 30-18-1-2/ 83-55-2).

Büyük Erzincan Depremi'nde ayakta kalan ender binalardan biri olan tren garı inşaatına, 1937 Nisan ayında bir Alman firması tarafından başlanmış, 1938 yılı sonbaharında bitirilmiştir (Dumlu, 1999, s.23). 23 Kasım 1938 tarihinde Nafia Vekili Ali Çetinkaya, Başvekâlete gönderdiği yazıda, Erzincan tren istasyonunun açılacağını bildirerek, İsmet İnönü ve beraberindeki heyeti açılışa davet etmiştir (BCA, 30-10-0-0/ 152-77-2). Erzincan'ın sosyo-ekonomik hayatı açısından önemli bir merhale olan demiryolu hattının tamamlanmasıyla tren, 11 Aralık 1938'de Erzincan'a ulaşmıştır (Cumhuriyet, 12.12.1938, s.1).

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı sonrasında birçok ilde olduğu gibi Erzincan'da da anma etkinlikleri yapılmıştır. Vilayet yöneticilerinin katılımıyla 21 Kasım 1938 günü, 3.Ordu Müfettişliği önünde Atatürk'ü anma töreni düzenlenmiştir (Akansel, 1999, s.52).

Erzincan'ın zengin tarihi geçmişine ışık tutan Altıntepe kalıntıları, 1938 yılında belediye işçilerinin taş sökmesi esnasında tesadüfen bulunmuştur (Dumlu, 1999, s.17). Buluntular ilk keşfedildiği dönemlerde çok fazla korunamamış, eserlerin birçoğu tahrip ve yağma edilmiştir. Urartu sanatının parlak dönemine ait yüksek düzeyli eserler, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde koruma altına alınarak sergilenmeye başlanmıştır.

Cimin nahiyesinin Keleriç, Pişkidağve Kalolar köylerinde 7 Temmuz 1938'de yağın dolu ve yağmur sonrası, yüksekliği on iki metreyi bulan seller yaşanmıştır. Selde evler ile birlikte köy camileri ve

okullar da yıkılmış, 19 kişi hayatını kaybetmiş, birçok kişi de yaralanmıştır. Kalolar köyüne ait 500 koyun dağda sel sularına kapılarak telef olmuştur (BCA, 30-10-0-0/ 118-824-31).

15 Mayıs 1939 tarihinde; Kemaliye kazasına bağlı İliç Nahiyesi bütün köyleriyle birlikte Kuruçay kazasına bağlanmış, Kuruçay kazasının merkezi, İliç nahiyesinin merkezi olan İliç köyüne ve İliç nahiyesi merkezi de Kuruçay nahiyesi olarak değiştirilerek mevcut Kuruçay merkez nahiyesine bağlı bütün köyler Kuruçay'a bağlanmıştır. İdari taksimatın gerekçesi olarak; Kemaliye kazası ile İliç nahiyesi arasındaki dağların ulaşımı zorlaştırması dolayısıyla, İliç nahiyesinin irtibatla bulunamadığı Kemaliye kazasından ayrılarak, asayiş ve emniyetin daha emin hale getirilebileceği, hükümet ve halk işlerinin daha sağlıklı yürütülebileceği ifade edilmiştir (BCA, 30-10-0-0/ 131-16-2).

Sonuç

Osmanlı Devleti'nde II. Mahmut Islahatları ile başlayıp, Tanzimat Dönemi ile hızlanan sürecin en temel hedeflerinden birisi, geleneksel kamu bürokrasisini batı eksenli bir kamu idare anlayışına dönüştürmek olmuştur. Bu süreçte kamu idare bürokrasisi giderek merkezileşmiş, Osmanlı taşra yönetimine hâkim olan Âdem-i merkezîyetçi (yerinden) yönetim anlayışı terk edilmeye çalışılmıştır. Bu değişim süreciyle birlikte asker-sivil unsurların oluşturduğu bürokrasi, Osmanlı'nın son dönemi ve Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren yönetimdeki etkisini giderek arttırmıştır. Dolayısıyla Cumhuriyet'in kuruluşuyla kamu yönetiminde en önemli hedef haline gelen çağdaş, modern ve reformcu bürokrasi anlayışının taşrada hayata geçirilmesinde, Cumhuriyet döneminin ilk valileri önemli rol oynamıştır. Bu dönem taşra bürokrasisi 1924 Anayasası ile yeniden düzenlenmiştir. Merkezden yönetim anlayışıyla oluşturulan bu yeni yapıda valiler, yeni rejimin taşradaki en önemli temsilcileri ve uygulayıcıları olmuştur.

1924-1938 yılları arasında Erzincan'da görev yapan sekiz valinin görev süreleri sekiz ay ile beş buçuk yıl arasında değişmiştir. Bu on beş yıllık süreç, bir yandan bürokrasinin yeniden yapılandırılması, bir yandan da savaştan çıkmış şehrin yeniden imarı çabalarıyla geçmiştir. Maddi imkânsızlıklar içerisinde özellikle eğitim kurumlarının yapımı öncelikli hedef olmuş, bu konuda da devlet-halk dayanışması ön plana çıkarılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında tüm Türkiye'de olduğu gibi Erzincan'ın mülki taksimatında önemli değişiklikler yaşanmıştır. Bu uygulamalar kimi zaman ekonomik, kimi zaman coğrafi, kimi zaman da askeri gerekçelerle yapılmış, ilin sınırları birçok kez değişikliğe uğramıştır.

1930'lu yılların başından itibaren Erzincan mülki idaresi açısından, komşusu olan Dersim'de başlayan olayların Erzincan'a olumsuz yansımaları önemli bir problem olmuştur. Asayiş ve güvenliği zafiyete düşüren bu olaylar karşısında bazen askeri, bazen de sosyal tedbirler alınarak çözüm üretilmeye çalışılmıştır. Problem çıkaran kimi aşiret reisleri ve mahiyetleri, Erzincan'da ziraata uygun hazine arazilerine sevk ve iskâna tabii tutulmuştur. Demir yolu ulaşımının 1938 yılında Erzincan'a ulaşmasıyla kapalı ekonomiden kurtulup ülke ekonomisine entegre olma şansı yakalayan şehir, 1939 Depremi ile etkilerini günümüze kadar sürdüren yeni problemlerle boğuşmak zorunda kalmıştır.

Kaynakça

I. Arşiv Belgeler:

[1]Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

[2]İçişleri Bakanlığı Arşivi (İBA)

[3]TBMM Arşivi

[4]Türk Tarih Kurumu Arşivi

II. Araştırma ve İnceleme Eserler:

[1]Ahmad, Feroz(2014), *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, 13.Baskı, Kaynak Yayınları, İstanbul.

[2]Aka, İsmail(1991), *Timur ve Devleti*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

[3]Akansel, İsmail Hakkı(1999), *Eski Erzincan'dan Fotoğraflarla Anılar*, Ermat Ofset Yayınları, Erzincan.

[4]Akansel, İsmail Hakkı(1999), *Eski Erzincan'da Tarihi Kışla ve Askeri Yapılar*, Ermat Ofset Yayınları, Erzincan.

[5]Akpınar, Turgut(1989), *Aksüt Ali Kemali*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 2, İstanbul.

[6]Akyürekli, Mahmut(2010), *Dersim Sorunu (1937-1938)*, (Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

[7]Armaoğlu, H.Fahir(2012), *20.YY Siyasi Tarihi*, Alkim Yayınevi, İstanbul.

[8]Atakul, Kazım ve Belek, Mehmet(1969), *50 Ünlü Vali Meşhur Valiler*, Sayı:1, İçişleri Bakanlığı Merkez Valileri Bürosu Yayınları, Ankara.

[9]Atatürk 3'ncü Ordu Bölgesinde(1981), 3'ncü Ordu Komutanlığı Yayınları, Ankara.

[10]Atsız, Hüseyin Nihal(2011), *Üç Osmanlı Tarihi: Oruç Beğ Tarihi*, 1.Baskı, Ötüken Yayınları, Ankara.

[11]Aydemir, Şevket Süreyya(2011), *Tek Adam Mustafa Kemal*, 2.Cilt, 28.Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.

[12]Aydın, Dündar(1998), *Erzurum Beylerbeyliği ve Teşkilatı, Kuruluşu ve Genişleme Devri (1535-1566)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

[13]Aydoğan, Erdal(2000), *Samsun'dan Erzurum'a Mustafa Kemal*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara..

[14]Aytemiz, Cemal(2002), *Ermeniler ve Erzincan Mezalimi*, Erzincanlılar Kültür ve Sağlık Vakıf Yayınları, Ankara.

[15]Baltaoğlu, Ali Galip(1992), *Atatürk Dönemi Valileri*, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi), Konya.

[16]Baykal, Bekir Sıtkı(1981), *Tarih Terimleri Sözlüğü*, 2.Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

- [17]Baykal, Bekir Sıtkı(1996), *Millî Mücadele’de Anadolu Kadınları Müdafâ-i Vatan Cemiyeti*, 2.Baskı, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.
- [18]Behlülgil, Mustafa(1992), *İmparatorluk ve Cumhuriyet Dönemlerinde İllerimiz*, BDS Yayınları, İstanbul.
- [19]Birinci, Ali(1993)“Ali Kemali Bey’in Filat Hatıraları”, *’Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi’*, Sayı:4, Ankara, s.437-466.
- [201]*Birinci Dünya Savaşında Erzincan ve Dolaylarında Cereyan Eden Türk-Rus Muharebeleri*(1982), Harp Akademisi Basımevi, İstanbul.
- [21]Bulut, Hüseyin(1997), *Millî Mücadele’de Erzincan*, Erzincan Belediyesi Yayınları, Erzincan.
- [22]Cavlak, Tuncer(1990), *Cumhuriyet Dönemi İdari Taksimat ve Mülkiye Teşkilatı (1923-1950)*,(Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi), Elâzığ.
- [23]Cemal, Abdullah(1932), *Vilayetlerimiz: Erzincan*, Kanaat Kütüphanesi Yayınları, İstanbul.
- [24]*Cumhuriyet*, 01.08.1935.
- [25]*Cumhuriyet*, 13.09.1937.
- [26]*Cumhuriyet*, 12.12.1938.
- [27]Çankaya, Ali(1954), *Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, 3.Cilt, Ömek Matbaası Yayınları, Ankara.
- [28]Danişmend, İsmail Hami(1971), *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, 2.Cilt, Türkiye Yayınevi, İstanbul.
- [29]Değirmendere, Muammer(2015), “Osmanlı Devleti’nin Son Döneminde Vali Atamaları (1839-1908 Hudâvendigâr Vilâyeti Örneği)”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 43. Sayı, Ocak, ss.101-114.
- [30]Dumlu, Ahmet(1999), *Erzincan’da İz Bırakanlar*, Özsoy Yayınları, Erzincan.
- [31]Erdeha, Kâmil(1975), *Millî Mücadele’de Vilayetler ve Valiler*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- [32]*Erzincan İlinde Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Eğitim*(1998), Celepler Matbaası, Erzincan.
- [33]Gözler, Kemal(2018), *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, 24.Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa.
- [34]Gül, Abdulkadir(2011), *Osmanlı Devleti Bürokrasisinde Erzincanlı Memurlar*, 2.Baskı, Salkım Söğüt Yayınları, Konya.
- [35]Gül, Abdulkadir ve Başbüyük, Âdem(2011), *Bir Tarihi Coğrafya İncelemesi: Osmanlı’dan Cumhuriyete Erzincan Kazası*, 1.Baskı, Salkım Söğüt Yayınları, Konya.
- [36]Gül, Osman Kubilay(2016), “Tek Parti Dönemi Mülki İdarede Yapılanma Çalışmaları”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl:20 Sayı:2, Nisan, s.133-151
- [37]İnbaşı, Mehmet(2009)“Erzincan Kazası”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Cilt:16,Sayı:41, Erzurum, s.189-214.
- [38]Kansu, Mazhar Müfit(2009), *Erzurum’dan Ölümüne Kadar Atatürk’le Beraber*, 1.Cilt, 5.Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

- [39]Kaya, Erol(2012), *Şehre Tanıklık Edenler: Erzincan*, Cilt:1, Pasifik Ofset Yayınları, İstanbul.
- [40]Kemali, Ali(1992), *Erzincan: Tarihi, Coğrafi, Toplumsal, Etnografi, İdari, İhsai İnceleme Araştırma Tecrübesi*, 2, Baskı, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- [41]Kocatürk, Utkan(1999), *Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.
- [42]Miroğlu, İsmet(1995), “Erzincan”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt:11, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- [43]Miroğlu, İsmet(1990), *Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası (1520-1566)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- [44]Ortaylı, İlber(2008), *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, 2.Baskı, Cedit Neşriyat Yayınları, Ankara.
- [45]Önal, Mehmet Ali(2007), *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, 7.Baskı, Fakülte Kitabevi Yayınları, Isparta.
- [46]Pasin, M. Hidayet ve Çelik, S. Vedat (Haz.) (1962), *Erzincan Tarihi-Coğrafyası*, Kardeş Matbaası, İstanbul.
- [47]Sanal, Recep(2000), *Türkiye’de İllerin Yeniden Düzenlenmesi*, Öztürkler Matbaası Yayınları, Ankara.
- [48]Şahin, Tahir Erdoğan(1985), *Erzincan Tarihi, 1.Cilt*, 1.Baskı, Erzincan Hayra Hizmet ve Dayanışma Vakfı Yayınları, Erzincan.
- [49]Şahin, Tahir Erdoğan(1987), *Erzincan Tarihi, 2.Cilt*, 1.Baskı, Erzincan Hayra Hizmet ve Dayanışma Vakfı Yayınları, Erzincan.
- [50]TBMM Zabıt Ceridesi, 2.Dönem, 32.Birleşim, 05.01.1341 (1 Mart 1925)
- [51]TBMM Zabıt Ceridesi, 2.Dönem, 75.Birleşim, 11.03.1341 (11 Mayıs 1925)
- [52]Temizhan, Oğuz(2006), *Halkevleri ve Halkevlerinin 1932-1940 Arası Eğitim Faaliyetleri*, (Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi), Ankara
- [53]Toksoy, Nurcan(2007), *Halkevleri- Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*, Orion Yayınevi, Ankara.
- [54]Tönük, Vecihi(1945), *Türkiye’de İdare Teşkilatının Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu*, Kanaat Basım ve Ciltevi Yayınları, Ankara.
- [55]Tural, Erkal ve Çapar, Selim (Haz.)(2015), *1864 Vilayet Nizamnamesi*, TODAİE Yayınları, Ankara.
- [56]Ulutin, Hasan Hakan(2016), *II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet Dönemi Dersim (1908-1938)*, (Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul.
- [57]Yayman, Hüseyin(2008), *Türkiye’nin İdari Reform Tarihi*, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara.
- [58]Yavuz, Erdem(2017), *Türk Siyasi Tarihinde Erzincan*, 1.Baskı, Arı Sanat Yayınları, İstanbul.
- [59]Yavuz, Nurcan(1998), *İşgal ve Mezalimde Erzincan*, Erzincan Belediyesi Yayınları, Ankara.
- [60]Yeşilbursa, Emine Güntepe ve Babaoğlu, Resul(2016), “Atatürk-İnönü Aynılığı Ve Dersim Olayları”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 58, Bahar, s. 39-75

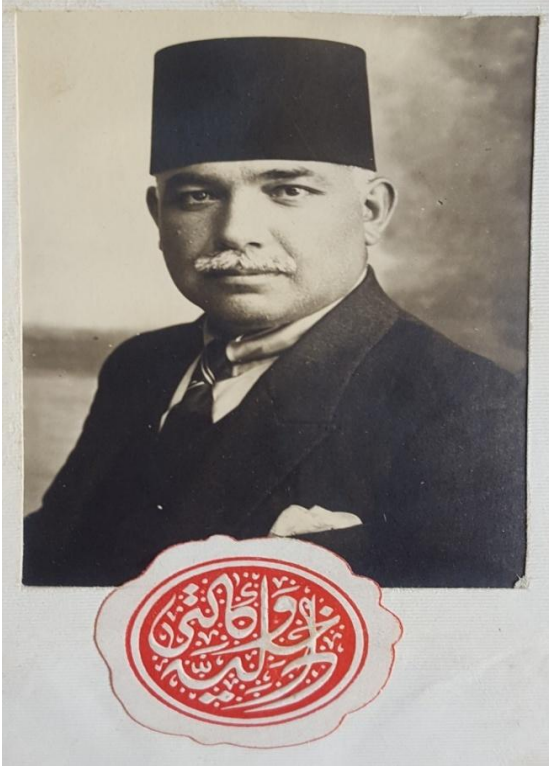
EKLER

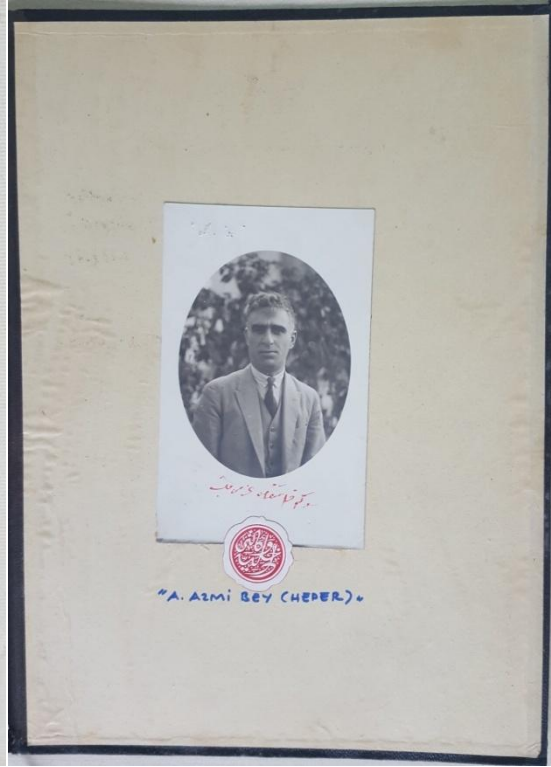
Ek1: Hasan Faiz Ergun

Ek 2: Ahmet Cevdet Ertuğrul

Ek 3: Mehmet Fevzi Daldal

Ek 4: Ahmet Azmi Hepar

Ek 5: Ali Kemali Aksüt

Ek 6: Ahmet Muhtar Bey

Ek 7: Mehmet Fahri Özen

Ek 8: Hasan Tahsin Bayath